

**CIVIL-KATONAI EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉS
CIVIL-KATONAI KOORDINÁCIÓ AZ EURÓPAI UNIÓBAN****CIVIL-MILITARY COOPERATION AND
CIVIL-MILITARY COORDINATION IN THE EUROPEAN UNION**

Az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikájához, illetve védelmi- és biztonságpolitikájához a tagállamok viszonya eltérő, így az Európai Gyorsreagálású Haderő, az EUFOR¹ misszióban történő szerepvállalásuk, képességeik is. Az Európai Unió sok területen önálló, de sokszor a tagállamok az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO²) és az Európai Unió (EU) duplikációval is szembe találják magukat. Az Európai Uniónak nincs önálló Civil-Katonai Együttműködési (CIMIC³) doktrínája, azt sok tekintetben a NATO tapasztalatokból kölcsönzi. Az Európai Unióban a Civil-Katonai Együttműködés és a Civil-Katonai Koordináció (CMCO)⁴ egymást kiegészítő fogalmak, amelyek más-más maastrichti pilléreket érinthetnek. A tagországok viszonyát a kül- és biztonság, illetve kül- és védelempolitikához, illetve az Európai Unió viszonyát a civil-katonai kapcsolatokhoz veszem górcső alá, illetve a lehetséges fejlesztési irányokat vizsgálom.

The relation between the European Union member states and the European Union's Common Foreign and Security Policy (CFSP⁵) or European Security and Defence Policy (CSDP⁶) could be different, as the capabilities or the participation in the European Rapid Forces (EUFOR) missions. The European Union in a lot of areas are independent, but the member states are confronting with the duplication of European Union and North Atlantic Treaty Organisation requirements very often. The European Union has not got own Civil-Military doctrine, so it borrows elements from the North Atlantic Treaty Organisation's experiences. In the European Union Civil-Military Cooperation and Civil-Military Coordination are complementary elements, which can concern different pillars of the Maastricht Treaty. An examination of the relation of the European Union member states to the Common Foreign and Safety, and Common Foreign and Defence Policy, and to the Civil-Military Cooperations/Coordination, included the possible directions of development.

BEVEZETŐ – AZ EURÓPAI UNIÓ MISSZIÓS SZEREPVÁLLALÁSA

Az elmúlt években az Észak-atlanti Szerződés Szervezete mellett az Európai Unió katonai missziói is előtérbe kerültek. Az Európai Unió jelenleg négy katonai misszióban vesz részt, amelyből három⁷ az afrikai kontinens és ahhoz tartozó szigetvilág, egy⁸ pedig az európai kontinens területén valósul meg. Ezek a missziók 2004 és 2008 között indultak, így eredményük még nem értékelhető teljes mértékben, de a felhalmozott tapasztalatok elemzése már időszerű. [1]

Alábbiakban röviden górcső alá veszem az Európai Unió tagállamainak részvételét a közös kül- és biztonságpolitikában, és az Európai Unió missziókban (az ALTHEA-ra szűkítve). A hadtudományi téma jelentőségét abban vélem felfedezni, hogy egyfajta országcsoport alkotással, modellek felállításával az Európai Unió civil-katonai együttműködési és koordiná-

¹ EUFOR – European Operational Rapid Force, Európai Gyorsreagálású Haderő

² NATO – North Atlantic Treaty Organization, Észak-atlanti Szerződés Szervezete

³ CIMIC – Civil-Military Cooperation, Civil-Katonai Együttműködés

⁴ CMCO – Civil-Military Coordination, Civil-Katonai Koordináció

⁵ CFSP – Common Foreign and Safety Policy, Közös Kül- és biztonságpolitika

⁶ CSDP – Common Security and Defence Policy, Közös Biztonság- és Védelempolitika

⁷ EU SSR Guinea Bissau – Bissau Guinea, EUSEC RD Congo - Kongó, EUNAVFOR Atalanta – Szomália,

⁸ EUFOR ALTHEA BiH – Bosznia-Hercegovina

VARGA Csilla

lási képességeinek elemzéséből és tevékenységéből levonhatóvá válnak olyan konzekvenciák, amelyek megmutatják Magyarországnak számára, hogy hozzá hasonló méretű, vele azonos szintű gazdasági, katonai potenciállal bíró országok mely területeken értek/érnek el sikereket, illetve melyek azok a mozgási tengelyek, amelyek mentén változásokra van szükség.

CIVIL-KATONAI EGYÜTTMŰKÖDÉSI KÉPESSÉG ÉS TEVÉKENYSÉG A MAGYAR HONVÉDSÉGBEN

Magyarországon 2003-ban alakult meg a Civil-Katonai Együttműködési Központ, amely később nevében és működési körében is kiegészült a lélektani műveletekkel, s így mára a neve Magyar Honvédség Civil-Katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ (MH CKELMK) néven ismert. A CIMIC képesség törzs szintű elemként már korábban is megjelent, de az elmúlt hét évben a CIMIC és PSYOPS⁹ képességek és feladatok a biztonsági környezet változásának tükrében folyamatosan átalakultak. A Balkánon az Európai Unió színeiben már 2007 óta teljesítenek magyar katonák szolgálatot, és a múlt év végén megkezdte működését a magyar Összekötő Csoport is, amely korai előrejelző feladatot lát el az ország egész területén. Ez a csoport igazi híd szerepet tölt be a katonai és civil szféra között, kapcsolatot tartva a helyi politikai, gazdasági, közigazgatási, vallási vezetőkkel. Ezáltal rendelkezik a közhangulat, a politikai, társadalmi, gazdasági élet információival, amelynek megosztása a misszióból hazatérve fontos ismeretekkel szolgál a váltás, de a parancsnokság számára is. [2]

AZ EURÓPAI UNIÓ KÖZÖS KÜL- ÉS BIZTONSÁGPOLITIKÁJA ÉS AZ EUFOR MISSZIÓK

Közös fellépés esetén minden tagállam egyéni és közösségi érdeke is, hogy tisztában legyen képességei, korlátai, erősségei, illetve sebezhető pontjai részleteivel, amely egy komparatív elemzés során a feltárt információk alapján világosabbá, áttekinthetővé válhat.

Az ALTHEA béketeremtő művelet Bosznia-Hercegovinában (BiH) az Európai Unió első közös katonai akciója, amelyet azonban nem kísér akkora nemzetközi médiafigyelem, mint például az afganisztáni vagy iraki missziókat. Az ALTHEA áttörés az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikája szempontjából, amelyet a nemzeti parlamenteken is keresztül kellett vinni. Az összes misszióról terjedelmi korlátok miatt nem áll módomban írni, ezért ragadom ki az ALTHEA-t.

Az országcsoportok szempontjából nem csak nemzeti érték és érdek vetületek, hanem a nemzeti identitásból fakadó érdek-artikuláción túlmutató Európai Uniós szempontok is megjelennek. Az országokat alapvetően kis, közepes és nagy országokra tagoljuk (földrajzi kiterjedésük és lakosságszámuk alapján). Az Európai Unió tagállamai közül kis országnak számít: Málta, Cyprus, Szlovénia, Szlovákia, Litvánia, Lettország, Észtország, Írország, Luxemburg. Közepes országok közé sorolható: Hollandia, Belgium, Görögország, Cseh Köztársaság, Magyarország, Portugália, Ausztria, Finnország, Svédország és Dánia. Nagy országok pedig: Németország, Egyesült Királyság, Franciaország, Olaszország, Spanyolország és Lengyelország, Románia, Bulgária.

CIVIL-KATONAI EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉS CIVIL-KATONAI KOORDINÁCIÓ AZ EURÓPAI UNIÓ KATONAI MŰVELETEIBEN

„...Annak ellenére, hogy az Európai Uniónak nincs CIMIC doktrínája, a feladatok és a tevékenység ellátásának paramétereit minden művelet során pontosan meghatározottak. Az Európai Unió Politikai és Biztonsági Bizottsága (PSC), a CFSP főképviselet tandemben látja el a politikai és stratégiai irányok kijelölését. A Európai Unió Katonai Bizottsága

⁹ PSYOPS – psychological operations, pszichológiai/lélektani műveletek

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2011.
4. évfolyam 3. szám

VARGA Csilla

(EUMC), amely az Európai Unió legmagasabb katonai szerve, katonai tanácsokkal segíti a Politikai és Biztonsági Bizottság munkáját. A katonai műveletek végrehajtása és az Európai Unió Katonai Törzse (EUMS) a Katonai Bizottság felügyelete alatt működik, beleértve a CIMIC tevékenységet is. Civil oldalról a feriai csúcson az Európai Tanács négy prioritási területet jelölt ki: jog, rendőrség, civil kormányzás és a civilek védelme. A katonai műveleteknek ezeket a területeket szem előtt tartva kell végrehajtaniuk feladataikat. A krízis kezelés civil aspektusaival foglalkozó bizottság (CIVCOM) szintén ajánlásokkal segíti a Politikai és Biztonsági Bizottság munkáját...”[3]

Manapság a CIMIC szerves része az EUFOR misszióknak, így a Bosznia - Hercegovinában folyó ALTHEA hadműveletnek is. A projektek sok mindenre kiterjednek, kutak ásására, oktatási és egészségügyi intézmények felújítására, építésére. A szakértelmen túl, nagyfokú empátiára is szükség van, amely a CIMIC-et emberközelivé teszi, a katonai erő arcát békessé téve a helyi lakosság számára. A mai katonai műveletek komplex környezetben zajlanak, kormány, vagy működőképes kormány nélküli, szervezetlen hadsereggel működő országokban, ahol hiányos a jogi bázis, és mindezt még gazdasági válság is tetézi. A lakosság nem csak a háborúval kell, hogy szembe nézzen, hanem szociális, gazdasági, kulturális, vallási problémákkal is. A CIMIC csoportoknak mindezekkel a körülményekkel tisztában kell lenniük és ezért csak úgy tudják hatékonyan végrehajtani műveleteiket, ha a lakosság, a helyi vezetők támogatását is élvezik.

A modern CIMIC tevékenység már meghatározott klisékre épül, hogy megnyerje az emberek szívét, de ez igen nehéz feladat. Minden negatív hatás, nem megfelelően kezelt helyzet, félreértés a média tükrében a jelen lévő katonai erőről kialakított képet rombolhatja. A CIMIC a katonai erő békés arca, amely tompítja annak a ténynek az élet, hogy háború, vagy háborút követő, de még nem teljesen békés időszak, azaz válság van, és fegyveres erők vannak jelen. Mindenképpen tény, hogy ahol katonai művelet folyik, ott civil környezet is van, tehát a CIMIC már a művelet megkezdése előtt is szerepet kap, de mindvégig jelentős a tevékenysége az akció során, és a lezárás, utómunkálatok során is.

Az EUFOR műveletek során a CIMIC tevékenység elengedhetetlen velejárója a Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikáját támogató műveleteknek. Egy olyan feladat, amely meglehetősen összetett, nehéz, de nem kerülhető ki. A civil-katonai kapcsolatok optimalizálásaként is aposztrofálható ez a kihívás.

Terminológiailag, Európai Unió kontextusban a civil-katonai együttműködés és a civil-katonai koordináció (CMCO - Civil-Military Coordination) egymást kiegészítő fogalmakként merülnek fel. A CIMIC a kormányzati és nem-kormányzati szervezetekkel való együttműködés operatív, taktikai szinten, míg a CMCO a stratégiai szint, az Európai Bizottság eszköze az Európai Unió biztonsági és katonai műveletei során. A CIMIC tevékenység uniós szinten történő meghatározása azért nehéz, mert minden tagállamnak saját CIMIC koncepciója van, s habár ezek nagyban hasonlítanak egymásra, közösségi szempontból nem mondhatóak egységesnek. A közös kül- és biztonságpolitikai, védelempolitikai - CFSP/ESDP¹⁰ - tréningek tartalmazznak a CIMIC-hez kapcsolódó elemeket, amelyek az első lépései is lehetnének egy átfogó doktrína előkészítéséhez.

„...Az Európai Unió nemzetközi, katonai műveleteiben a CIMIC mint együttműködési képesség, híd szerepet játszik a nemzetközi szervezetek, kormányzati szervek, nem kormányzati szervek között, ezáltal a CIMIC sokféle funkciót betölthet. Az Európai Unió CIMIC doktrína hiányában a civil-katonai együttműködés területén sokszor a NATO-tól kölcsönöz, de mára már az uniós CIMIC mélyreható elemzése során fény derül arra, hogy a hagyományos koncepción túlmutató tevékenysége, főként a katonai missziókban. A komplex krízis-helyzetek kezeléséhez, a helyi civil társadalom, a rendőrség és a hatóságok, a nemzetközi szervezetek közreműködése nélkül nincs esély, így azok az EU missziók célkitűzései között biztosan szerepelnek, hiszen azok kölcsönösen eredményeket hoznak mindkét fél számára.

¹⁰ ESDP – European Security and Defence Policy, Európai Biztonsági és Védelmi Politika

VARGA Csilla

A CMCO a CIMIC-kel szemben kiterjedtebb tevékenységként jelenik meg Európai Unió szinten. Míg a CIMIC a második pilléres együttműködések fémjelzi, a CMCO mindhárom, a Maastrichti szerződés által létrehozott pillérben megjelenik...” [4]

A CFSP pillérben a tagállamok közös állásfoglalás (common position), és közös akciók (joint action) révén működnek együtt. A katonai missziókban betöltött szerep, és a CIMIC tevékenység az adott tagállam CFSP viszonyától is függ. Itt kerülnek előtérbe a tagállami különbségek.

AZ EGYES TAGÁLLAMOK KÖZÖS KÜL- ÉS BIZTONSÁGPOLITIKÁHOZ, EUFOR MISSZIÓKHOZ VALÓ VISZONYA

A teljesség igénye nélkül, és nagyon röviden az egyes tagállamok közös kül- és biztonságpolitikához, az EUFOR missziókhöz való viszonyáról, kiemelve az ALTHEA-t.

BENELUX-ÁLLAMOK: A HÁROM ÁLLAMRA (BELGIUM, HOLLANDIA, LUXEMBURG), általában minden területen az érdekegyeztetés jellemző. A három ország sikere sok téren ennek az együttműködési és kohéziós képességnek köszönhető. Az érdekegyeztetés a közös kül- és biztonságpolitikára és az uniós missziókban való részvételre is igaz, bár eltérések is mutatkoznak az álláspontok tekintetében.

Belgium az Európai Unió kulcskérdéseiben általában a kormányközi együttműködést meghaladó „európai” megoldást szorgalmazza. A közös kül- és biztonságpolitikában az unióban kialakuló fő irányvonalakat követi, de fejlődést kíván elérni abban, hogy az átlépe a kormányköziség szabta akadályokat. Az ALTHEA-ban egy fő vesz részt. [5]

Hollandia saját magát az Európai Unió legnagyobb közepes országának tartja. Az integrációs erők kemény magjához tartozik, egyszerre munkálkodik a folyamat továbbvitelén és elmélyítésén. Álláspontjuk szerint a védelmi politikában be kell tartani a konszenzus elvét, az akciók költségeit az azokban részt nem vevőkkel is meg kell osztani. Fontos szerepet szán ezen felül az összeurópai együttműködésnek is, amelyre az ALTHEA is megfelelő lehetőséget nyújt. Az ALTHEA-ban 85 fő összekötő és megfigyelő vesz részt az Összekötő és Megfigyelő Csoportok (LOT)¹¹ csapat részeként. Szerepük az információszerzésre és a kapcsolattartásra is kiterjed az EUFOR és nemzetközi szervezetek között. A Megfigyelő Csoportok demonstratív jelenlétükkel és a helyi lakosság között élve a legláthatóbb részei a katonai jelenlétnek az országban. A holland hadsereg négy LOT házat üzemeltet az alábbi településeken: Travnik, Mrkonjic Grad, Drvar and Livno. Szintén a hollandok felelősek a Regionális Együttműködési Központért (Regional Coordination Center, RCC-1) Banja Lukában, de ebben a feladatban szorosan együttműködnek Romániával, Bulgáriával, Chilével és Svájcjal. 2011. március 1-én készülnek kivonni csapataikat. Nagy hangsúlyt fektetnek a CIMIC tevékenységre, a hollandiai Enschede-ben NATO és EU CIMIC felkészítés is folyik ezekre a feladatokra való felkészülési céllal, a CIMIC Center of Excellenceben (CCOE). Az EUFOR misszióiban a holland tartalékosok alkalmazására is lehetőség van négy hónapos periódusokban, főként CIMIC funkcionális szakértőként. [6]

Luxemburg: külpolitikájában az EU-hoz való igazodás jellemzi. A föderalista szárnyhoz tartozik, mely elfogadja a többbességes Európát, de elveti az étlap szerinti választást. Az ALTHEA-ban 1 fő megfigyelővel vesz részt. [7]

Németország: Hangsúlyos beleszólása van a saját és az európai biztonság ügyeibe. Sokszor külön-utas politikát folytatott, de a külön-út sikeréről sokan úgy vélekedtek, hogy bár elhagyta a konvojt, külpolitikája mégis határozottabbá vált. A közös kül- és biztonságpolitikai, védelempolitikai konfliktus komplexitását tekintve ellentmondásos helyzetekbe került. Fontos teszt-eset a balkáni-válság lett. Az egyik legnagyobb számú csapatot állomásoztatja az EUFOR ALTHEA had-

¹¹ LOT – Liaison and Observation Team, Összekötő és Megfigyelő Csoport

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2011.
4. évfolyam 3. szám

VARGA Csilla

műveletben (129 fő), illetve az ATHENA-mechanizmus¹² által, a misszió finanszírozásból is nagy részt vállal. Az Egyesült Királysággal és Franciaországgal együtt a Gyorsreagálású Európai Erők (Rapid Reaction Forces) legnagyobb támogatója és fejlesztője. 2013-tól Franciaországgal, és Lengyelországgal együtt, közös haderővel kívánja erősíteni az EU közös biztonsági- és védelempolitikát. [8]

Franciaország: Az európai önállóság fő védelmezőjének szerepében tűnt fel egyéni akciói során. Franciaországból indult az Európai Védelmi Közösség és az Európai Politikai Közösség terve. Az európai integráció kérdéseiben való erőteljes fellépése mellett Franciaország a világ felé külön-utas politikával demonstrálta önállóságát. Gyakran igyekezett magát az önálló nyugat-európai biztonságpolitika letéteményesének beállítani. A balkáni konfliktus megmutatta, hogy egyedül nem képes hatékony fellépésre a nemzetközi szinten. Az európai integrációban részt vevő országok a megváltozott kihívásokra a Maastrichti Szerződés kül- és biztonságpolitikai pillérével próbáltak reagálni, de ez egységes elképzelés hiányában és a konkrét tartalom megfogalmazásának akadályában állt. Az EUFOR ALTHEA-ban négy fővel vesz részt. Francia javaslatra az EU és az ENSZ¹³ főképviselői posztok szélesebb elválasztására került sor. [9]

Olaszország: A CFSP-t támogatja, de a kormányköziséget átlépő, szupranacionális elemeket tartalmazó intézményt szeretne. Az egyik legnagyobb létszámmal jelen levő ország (300 fő) az EUFOR ALTHEA-ban, de csapatait ez év végéig kivonja. Öt Regionális Együttműködési Központban állomásoznak olasz csapatok, és részt vesznek a LOT¹⁴ csoport munkájában is. Motta di Livenza-ban működik az olaszországi CIMIC központ, ahol NATO és Európai Unió missziós felkészítés is folyik. [10]

BALTI ÁLLAMOK (ÉSZTORSZÁG, LETTORSZÁG ÉS LITVÁNIA):

Észtország: Észtország elkötelezett a CFSP/ESDP és az EUFOR missziók mellett, kezdettől részt vesz az ALTHEA-ban, jelenleg már csak a Szarajevói főhadiszálláson. Mivel a biztonsági helyzet jelentősen javult az elmúlt években, csökkentette létszámát, amelyeket hamarosan ki is von a területről. [11]

Lettország: Az EUFOR misszió EUMC munkájában vesz részt 2010-től, illetve az EU Miniszterek Tanácsa munkájában. [12]

Litvánia: Litvánia a civil-katonai együttműködést komolyan veszi, részt vesz az EUFOR missziókban, és 2005-ben Ausztriával és az Egyesült Királysággal közösen koncepciót nyújtott be, amely két irányt jelölt ki fejlesztésre: a képességeket (információ-csere, információ-áramlás), illetve a civil és katonai szervezetek közötti szorosabb együttműködését. [13]

Magyarország: Az új biztonsági kihívások napjainkra nemcsak előtérbe tolták az Európai Unió politikai szerepét, hanem kialakítását nélkülözhetetlenné tették. A mélyülés során így került megfogalmazásra a CFSP és az ESDP. A tartalom, működési formák, képességigények, strukturális kérdések egy része azonban továbbra is tisztázatlan maradt. A magyar felzárkózási stratégia olyan helyzetben van, hogy mozgó talapzatról mozgó célpontot kell követni olyan időszakban, amikor a CFSP-artikuláció felgyorsulhat, a kritériumok teljesítése zavarokkal küszködhet. Le kell vonni a következtetéseket, hogy a CFSP relációban milyen infrastrukturális, humán, védelmi követelményeket kell teljesíteni, ezek mennyiben illeszkednek az első és harmadik pillér kötelezettségeibe, illetve milyen vonatkozásban merül fel derogációs¹⁵ igény. Magyarország közel 1000 fővel vesz részt nemzetközi missziókban, ebből az EUFOR ALTHEÁBAN 180 fő van jelen,

¹² ATHENA-mechanizmus: Az EU katonai vagy védelmi vonatkozású műveletei közös költségei finanszírozás igazgatási mechanizmusa a 2004/197/CFSP számú EU tanácsi határozat alapján. Előnyei: a beszerzések közös menedzselése és az előfinanszírozás lehetősége. Hátrányok: adminisztrációs teher a műveleti területen szolgáló katonáknak, és a műveletben résztvevő államok fizetik. Az ALTHEA közös költségei évente kb. 33 M EUR-t tesznek ki.

¹³ UN – United Nations, ENSZ – Egyesült Nemzetek Szervezete

¹⁴ LOT – Liaison and Observation Team, Összekötő és Megfigyelő Csoport

¹⁵ átmeneti mentesség iránti igény, felmentés. Valamely tagország átmenetileg vagy tartósan mentesülhet bizonyos, a közösségi vívmányok átvételével kapcsolatos kötelezettségek teljesítése alól.

VARGA Csilla

amely az ottani kétezres létszámot tekintve, jelentős arány. Magyarország ezzel az ALTHEA-ban az ötödik helyen áll, de amint Spanyolország és Olaszország kivonja csapatait, a harmadik helyre ugrik előre.

ÖSSZEZÉS

Az Európai Unió ALTHEA katonai műveletében az Európai Unió huszonhét tagállamából huszonkét tagállam vesz részt, eltérő méretű erőkkel. A biztonsági helyzet jelentős javulásának elérése azt mutatja, hogy a misszió sikeres, és habár még nem zárult le, több ország is az év végéig kivonja csapatait. Magyarország jelenleg az ötödik legnagyobb létszámú csapatot állomásoztatja a műveletben, de hamarosan a harmadik helyre ugorhat. A katonai és rendfenntartói műveletekben is részt vesz, illetve CIMIC tevékenységet is ellát a területen.

KÖVETKEZTETÉS

Magyarország területét, katonai és gazdasági potenciálját összevetve az ALTHEA hadműveletben részt vevő Európai Unió tagállamokkal, több következtetés is levonható. A kiragadott országpéldák alapján Hollandia tapasztalatait látom legérdekesebbnek, és összevetésre alkalmasnak. Hollandia CIMIC központjában csakúgy, mint a hazai hasonló intézményben, NATO és az Európai Unió missziókra való felkészülés, tanfolyamok, képzések zajlanak. Hasznos lenne egy magyar-holland információ, fórum, illetve egy olasz-magyar-holland szakmai egyeztetés az ALTHEA-ban szerzett tapasztalatok összevetésére a misszió utolsó fázisában, és annak lezárása után. A tartalékosok bevetetősége is aktuális kérdés, hiszen hazánkban a védelmi tartalékos és műveleti tartalékos erők koncepciója formálódik, amelynek a következő évtizedben fontos, akár missziós feladatai is lehetnek.

Kulcsszavak: CIMIC, CMCO, ALTHEA, Európai Unió, CFSP, ESDP, misszió, EU

Keywords: CIMIC, CMCO, ALTHEA, European Union, CFSP, ESDP, mission, EU

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] Jochen Rehl – Hans Bernhard Weissert: Handbook on CSDP, Austria, Armed Forces Printing Shop, 2010. ISBN 978 3 902275 31 8, p. 63.
- [2] Varga Erika: Két nap, hét évről, <http://www.hm.gov.hu/cikk/14246/ket-nap-het-evrol>, letöltés ideje: 2010.11.17. 19h23
- [3] Gustav Haegglund: EU's challenge to guarantee civil-military co-ordination in its future field operations, EUMC, 2002.09.30. pp. 1-5., http://www.itcm.org/pdf/Hagglund_EUMC.pdf, letöltés ideje: 2010.10.05. 10h16
- [4] BrigGen Alois Hirschmugl: Civil-military Coordination from a practical standpoint: a personal account prezentáció, p. 9. Carmen Gebhard: Civil-military Coordination and Cooperation in the context of the EU's crisis management, CMCO versus CIMIC, Info Aktuell 01/2008, National Defence Academy Austria, Vienna, 2008 March. pp. 4-5.
- [5] James Hackett (szerk.): Military Balance 2010, IISS, Routledge - UK, 2009. ISBN 978-0-415_49846-3, pp. 120-121.
- [6] James Hackett (szerk.): Military Balance 2010, IISS, Routledge - UK, 2009. ISBN 978-0-415_49846-3, pp. 148-149. <http://www.cimic-coe.org/home/contact.php>, letöltés ideje 2010.11.18 12h52
- http://www.defensie.nl/english/tasks/missions/bosnia/which_units, letöltés ideje: 2010.11.18 13h54
- <http://www.defensie.nl/onderwerpen/cimic/>, letöltés ideje: 2010.11.17. 13h04

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2011.
4. évfolyam 3. szám

VARGA Csilla

- [7] James Hackett (szerk.): Military Balance 2010, IISS, Routledge - UK, 2009. ISBN 978-0-415_49846-3, pp. 147-148.
- [8] James Hackett (szerk.): Military Balance 2010, IISS, Routledge - UK, 2009. ISBN 978-0-415_49846-3, pp. 120-129.
- Christoph Marischka: Fact Sheet EUFOR ALTHEA www.europaskriege.wordpress.com/fact-sheets-zu-eu-einsatzten/fact-sheet-eufor-althea, letöltés ideje: 2010.11.18 16h49
- Gulyás Lajos: Az ATHENA mechanizmus 2009.11.18. előadás anyaga, _17h31
- <http://www.magazin-deutschland.de/en/artikel-en/article/article/the-common-foreign-and-security-policy-of-the-european-union.html?cHash=989ba6428a0b56135a773e2aabe5321a&type=98>, letöltés ideje: 2011.02.25 17h08
- [9] Parliaments and the Althea mission, document A/1911, 2005.dec.07. http://www.assembly-weu.org/en/documents/sessions_ordinaires/rpt/2005/1911.php?PHPSESSID=f3137d60, letöltés ideje: 2010.11.19. 14h10
- James Hackett (szerk.): Military Balance 2010, IISS, Routledge - UK, 2009. ISBN 978-0-415_49846-3, pp. 129-136.
- [10] James Hackett (szerk.): Military Balance 2010, IISS, Routledge - UK, 2009. ISBN 978-0-415_49846-3, pp. 141-144.
- <http://www.difesa.it/Operazioni+Militari/Operazioni+internazionali+in+corso/Bosnia+Erzegovina+-+ALTHEA/>, letöltés ideje: 2010.11.19 18h24
- <http://www.cimicgroupsouth.org/>, letöltés ideje: 2010.11.19 18h39
- [11] <http://operatsiooid.kmin.ee/index.php?page=192&>, letöltés ideje: 2010. november 07. 10h12
- Terk, Erik: Estonia on the Treshold of the EU (in: Európa 2002., Euro Info Service, 2004. Bp.)
- [12] http://www.kam.lt/en/activities_1086/planning_documents.html], letöltés ideje: 2010. november 07. 11h22
- Karnite, Raita: Europe after the First Wave of Eastern Enlargement: Latvia (in: Európa 2002., Euro Info Service, 2004. Bp.)
- [13] <http://www.mod.gov.lv/Eiropas%20savieniba/Cimic%20koordinac.aspx>, letöltés ideje: 2010. november 07. 11h55